

Maslova Yuliya, Zukow Walery. Features of Linguistic Gender Studies = Особливості лінгвістичних гендерних досліджень. Journal of Education, Health and Sport. 2016;6(2):24-46. eISSN 2391-8306. DOI <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.45651>
<http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/3376>
<https://pbn.nauka.gov.pl/works/712689>

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 755 (23.12.2015).
755 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7
© The Author (s) 2016;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 01.01.2016. Revised 12.01.2016. Accepted: 31.01.2016.

Features of Linguistic Gender Studies Особливості лінгвістичних гендерних досліджень

Yuliya Maslova
Юлія Маслова

National University "Ostroh Academy"
Національний університет «Острозька академія»

Walery Zukow
Walery Zukow

Kazimierz Wielki University, Bydgoszcz
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Corresponding Author

Yuliya Maslova, candidate of philological sciences, associate professor of Chair documentation and information activities, National University "Ostroh Academy"

E-mail: Yuliya Maslova maslova78@list.ru

Юлія Маслова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національного університету «Острозька академія»

E-mail: Yuliya Maslova maslova78@list.ru

Abstract

This article describes the features of linguistic gender research, singled out key areas relevant to gender studies, gender analyzes the specific language, the theoretical analysis of the main stages of gender linguistics.

Keywords: gender, linguistics, masculine, feminine, language, sex.

Resume

У статті описано особливості розвитку гендерних лінгвістичних досліджень, виокремлено основні релевантні напрями гендерних студій, проаналізовано гендерну специфіку мови, здійснено теоретичний аналіз основних етапів становлення гендерної лінгвістики.

Ключові слова: гендер, лінгвістика, маскулінне, фемінне, мова, стать.

Gender asymmetry, which is seen in the Ukrainian society, despite numerous attempts to overcome, and the lack of consistency in the construction of gender scientific thesaurus in the field of linguistics, linguistic gender research updates - a relatively new link in the humanities. The purpose of such research, according to scientists - analysis, classification, synthesis and study of verbal behavior of both sexes, selection and description of the male and female voice schemes that explain how evident gender in language that estimates inherent in the language of men and women in semantic areas where they are most common (A.Kyrylina, O.Horoshko).

The formation and intensification of gender studies in linguistics in the second half of the twentieth century. researchers (A.Kyrylina, J. Melnyk, N.Myronova) associated with a change in the scientific paradigm in the humanitarian sphere under the influence of postmodernism. Thus, gender linguistics as a new direction in language learning, there is not only a result of activation of the feminist movement, which declared a political for engagement and desire to reform the language of sexism, but developed gradually, in the context of current for the time scientific paradigms and traditions. Therefore, postmodernists recognize linguistic concept of reality, claiming that the outside world can be perceived only through linguistic forms and reality does not exist outside the text. It should be emphasized that the predecessor of postmodern theory is structuralist philosophical trend, which was designed to represent human knowledge methodology for identifying and describing social structures through the prism of linguistic and psychological aspects. However, the development of new theories of personality, including the theory of social constructivism, demanded new methods of research and new terminology would more accurately reflect the picture of the socio-cultural nature of the category of "sex", previously interpreted only as a biologically determined. This period also marked a significant expansion of interests linguistics, language was not treated as a closed system, as well as a dynamic phenomenon antropooriental - a special tool of thinking and communication process tool, a powerful tool for gaining knowledge of man, culture and society. This contributed to the growth of interdisciplinary component in linguistic studies, in which formed a dynamic and gender discourse that became the conceptual part of the contemporary global cultural discourse.

However, the term "gender" in the sense in which it is currently used in scientific discourse, was not used for the first time in linguistics and in social sciences - labor E.Oukley (beg. of 70th years of XX century.) "Gender display "I.Hofman (mid. of 70 th century.) [see: 41], in the essay "The exchange of women or the political economy of sex "H.Rubin (1975) [see: 45]. Therefore, today in linguistic science is quite difficult to trace the consistent use of the term "gender". Borrowed it from the vocabulary of the English language («gender»), which meant the only grammatical category race, and in the social sciences began to be used to describe one of the characteristics of the social order, which defines a set of social and cultural norms that society dictates to people based on their gender [25, p.156]. In the modern understanding of gender - is not an individual quality, and set the order of society, worldview, a process which is part of every individual. Gender represents both the process and the result of "embedding" of the individual in the social and cultural model due to masculine or feminine, adopted in a given society at a certain historical stage. Therefore, the main categories used for gender analysis of political, social and historical contexts, there is the category of "man" and "woman" who represent the dichotomy to demonstrate the patriarchal

culture in which there is a clear set of oppositions: men are strong, women are weak; aggressive men, women quiet, shy; men are rational, women irrational; cool men, women emotional; men seeking to competition, power, status and recognition, and women - for cooperation, understanding, etc. We consider that these opposition distorted describe reality, but to a certain extent, reflect the essence of stereotypical images of men and women in everyday consciousness. Opposition character of these categories recorded in the language of stable expression "of the opposite sex» (the opposite sex), and their polarity is recognized as a fact, persistent stereotype that is not constructed consciousness, and models, translates and promotes sexism. The explanation for this, in our view, is to look at the traditional theory of categorization, which served for two millennia mankind the key to understanding the world.

However, over time, developed the concept of performative gender related social sciences reorientation of the structure of the activities perform as translated to English means to do, to do exercise. The concept of performative (performative) was borrowed from the philosophical concept of language G.Ostin [see.: 21 s.13-138]. Performative essence based on the opposition of two types of statements: constatives (performing only the function of description) and performatives, pronunciation which "is the implementation of the action" [22, p.27]. This approach - understanding that category not specified the nature of things and not given to us from above, and are formed in the human understanding of the world itself, its identity and its role in the world. However, with the advent of new experiences is a modification of existing and new categories. An important feature is the absence of a performative true, correct value, while refuted not only their truth, but falsity. At present performative concepts used to describe and gender, and racial and ethnic identity.

Before the term in a new sense of linguistic semantics is not ignored explication of language the term "sex" in the sense of "sexus", because it is part of the value of many lexical items such as "woman," "man," "mother," "father " etc. [20 s.357-365] The same M.Kronhauz writes [18, p. 510-525]. Note that in English linguistics term "gender" is now functioning as the new and the old sense.

It is believed that gender shapes the mechanism masculine dominance and subordination in society, the suppression of the feminine (O.Shaburova), which directly affects the social stratification that has direct expression in the discursive (speech) behavior of the individual [38 s.177-180]. This tradition goes back feminist critique of language (trend emerged in the late 60s of last century, mainly in the US and Germany), whose members studied the gender specificity of language to identify gender asymmetries in her system and examined the features of communication in same-sex and mixed groups [see: 31].

Under the new direction of linguistic research language has been criticized for its androcentrist, that orientation is not a man at all, but a man. Androcentrism not the same level in a given language A.Kyrylina links with different time of occurrence and development of gender studies based on this language [17, s.137]. Thus, the first systematic study of male and female features speech and language was made just on the basis of Germanic and Romance language groups. In general, the development of linguistic gender studies associated with the names R.Lakoff (1990) K.Uesta (1997) and D.Zimmermann (1997) I.Hofman (2001) M.Mid (2004) and others.

But long before the fundamental gender studies in linguistics was made some attempts to determine the stereotypical traits and language behavior of men and women. It may be mentioned in particular the study of American linguist E.Sepira ("Abnormal speech in Nootka techniques" (1915), "The male and female versions of wooden language" (1929)), a Danish researcher O.Yespersen and German scientist F.Mautner. Thus, in the article "The male and female versions of wooden language" (1929) [26, s.461] E.Sepir described a variety of phonetic and grammatical differences between languages on the language of women and men concluded that it is the female version of reduced male language .

O. Yespersen, calling one of the chapters' language, its nature, origin and development "(1922) Woman", dedicated to his analysis of the characteristics of male and female speech systems in different languages, including several in Europe. The researcher described the phonetic, lexical, syntactic features of the language of people of different sexes. Thus, the female language features O. Yespersen calls more refined pronunciation in phonetics, syntax - unfinished construction and parataxis, in contrast to the tendency of men to use language hypotaxis. Many differences in the way the author traces the use of vocabulary [see: 43].

Among the earliest attempts Gender Studies in Linguistics should include treatises and articles Sh. Stoups (1908), E. Parsonz (1913), M. Bied (1946) and L. Akerman (1962). Quite famous scientific development in this area is R. Lakoff book "Language and place of women" (1975) [44 r.45-79], which is considered a basic system further gender linguistic research. According to R. Lakoff, a feature of the vocabulary used by women who are questioning the use of sentences, declarative statements, complicated requests, adjectives, expressing admiration (for example, adorable, lovely, divine). In addition, the author notes that this woman is characterized by greater civility than the language of men, because women are more attached to the education of their children, which leads to over-correct, sonority and exemplary. Using as basic methods - observation and linguistic intuition, R. Lakoff singled out a number of distinctive features female language, which later became the subject of numerous empirical analysis in sociolinguistic research, some scientists have confirmed some findings refute researcher.

In the late 70's - early 80-ies of the last century there is a series of articles on gender - «Linguistik und Frauensprache» («Linguistics and female language", 1978) Z. Tromel-Plotts, «Das Deutsche als Mannersprache» ("German as the language of men", 1984) Louise Push and others.

Particularly noteworthy attempts Gender Studies W. von Humboldt, made in the late eighteenth century. – In the beginning nineteenth century. Thus, male researcher defined as the force that produces and women - a force that treats [8, s.152]. Since the V.fon Humboldt gender studies gained another direction, and now we can say that the scientist kept in position biodeterminism in relations study of gender in society. Now biodeterminism in this area is not relevant, although not denied dependency differences between men and women on the physiological, genetic and biological development.

Notable improvements in gender linguistic research took place in the early 90s of last century after the publication of the work D. Tannen "You just do not understand me. Women and men in dialogue "[see: 46], in which the author analyzes the causes of misunderstanding participants in the dialogue to each other through different models of linguistic behavior, formed under the influence of the demands made by society to men and women. For most women, according to the researcher, communication - is an effective means of establishing friendly relations, combining common interests, representation solidarity, and for most women, communication - a competition arena creating and maintaining hierarchy (status) by demonstrating her intelligence, confidence, courage, determination, strength, etc. That men are not tolerant of criticism, they often resort to irony, sarcasm, appeal to authority, use less language means expressing uncertainty, because the impression of a more competent and confident and he is right professionals is certainly not always the truth however, the status of "experts" and "opinion leaders" are the most frequently - men. Therefore, problems in communication between men and women is not associated with the dominance of one sex over the other, but with a different understanding of the situation, different expectations, goals and communication styles of communication. Work D. Tannen gave impetus to the development of the concept genderlectives, that has become a set of attributes of male and female speech [30, p.10]. The above concept has not received broad support in the scientific

linguistic discourse, but is still scientific interest in modern linguists (O.Horoshko, M.Mahamedova, O.Perehval'ska etc.).

In the late 80's - early 90-ies actively developing gender studies in Russian linguistics (N.Arutyunova, O.Horoshko, M.Yatsymir'ska, I.Halyeyeva, A.Zalev'ska, L.Synelnykova, Yu.Apresyan, O.Holod, I.Levontina, O.Kamenska, H.Abreimova, A.Kyrylina, I.Olshansky et al.), and then - in domestic (V.Slinchuk, A.Arhanhelska, Bondarenko, Ya.Puzyrenko, L.Stavytska, S.Semenyuk, O.Taranenko etc.). linguistics.

The new direction of scientific research at the Slavic languages A.Kyrylina indicated as genderologii linguistic or gender linguistics identification of these two terms [15, p. 47-80]. However O.Kamenskaya were asked to share the specified time, depending on the method of investigation, though, as the researcher herself, it is not always possible. Thus, gender linguistics, according O.Kamenskaya, explores language and speech behavior using methods of gender and linguistic genderologii object is to study gender category using linguistic tools [13, p.15].

According A.Kyrylina and O.Horoshko such distribution would be inappropriate because gender linguistics still is an interdisciplinary science and is served by a general linguistic specific research methods. O.Horoshko on this occasion said: "With the formation of this trend in linguistics, and is making its methodological foundations when used as a purely linguistic tools, and methods used to study the gender category in other social sciences (psychology, sociology, philosophy). And gradually in parallel with the development trend is a development of its own, has become methodology, and new methods, because, in fact, is the establishment of another research paradigm "[see: 5].

Overall, the researchers identified two groups of gender issues in modern linguistic studies (A.Kyrylina, O.Horoshko, M.Mahamedova et al.):

1) and display it in her sex. The aim of this approach is to describe and explain, as manifested in the language of the presence of people of different sexes (studied primarily nominative system, vocabulary, syntax category of gender and so on. P.), Which estimates attributed to men and women and in which semantic fields they are significantly more pronounced;

2) language and overall communicative behavior of men and women, which highlighted common strategies and tactics, gender-specific selection of units lexicon, how to succeed in communication preferences in the choice of vocabulary, syntax and so on. D. - That the specificity of male and female speech.

In our view, it is appropriate to single out one aspect of gender studies in linguistics - reflected in the language of gender identity characteristics of both sexes, that is a good person perceives themselves and determine their role in society, not just how society perceives it. Overall gender identity - is individual awareness of his sexuality, his feelings of his masculinity / femininity and willingness to perform certain sexual role. As the Yu.Halustyan and V.Novytska "identify (recognize) himself a man or a woman - means to accept the psychological qualities and behaviors that society ascribes to people regardless of their biological sex" [10, p.7]. Gender identity implies the existence of specific components for compliance evaluation performed by the individual role expectations of society.

Construction of its individual gender identity (doing gender), and for K.Uest D.Zymmermann - permanent process that permeates all the actions of individuals - social behavior and speech and so on. Although the distinction of gender-specific male and female language, the researchers point out that there are situations and contexts where gender does not play a key role, so you should give sex in this case more important than such categories as age, education, etc. [35, p .94-124].

All linguistic studies of gender in language interdependent and complementary, but can identify several fundamental areas of linguistic research genderologii:

- Sociolinguistic;
- Psycholinguistic;
- Linguistic and cultural;
- Communicative discourse [see: 14].

In addition, A.Kyrylina distinguishes feminist linguistics, the study of masculinity (the youngest trend that emerged in the late twentieth century.) [16, p. 15-20] and cross-cultural research.

Classification of areas of gender studies in linguistics is somewhat arbitrary, since these areas have a lot in common, as is characteristic for all groups of similar problems and the object of study - namely, the relationship between language and sex. The main purpose of scientific studies - description and explanation of the manifestations of male and female in a language explication estimates attributed to the language of men and women, and semantic areas where they are most common.

Depending on the object of study, now emerging new directions in the study of the manifestations of gender language. So, along with the distinction between "gender linguistics" and "linguistic genderology" O.Kamenska offers isolate the new direction of research – gendergetica. According to the researcher, "gendergetica integrates individual human sciences studying gender and reveals their common patterns. In the framework of the apparatus constructed gender studies "[13, p. 186].

Due to this concept, the author offers a new direction divided by gender identity language option on differentiating its linguistic identity of the man and the woman linguistic identity, compare the level of linguistic identity husband and linguistic identity of women - carriers of one language; make contrastive analysis of all levels of linguistic identity of women and linguistic identity man - speakers of different languages [13, s.187].

O.Horoshko notes on the feasibility of updating and a deeper study kvirlinhvistychnoho direction in gender linguistics [see: 4] proposed relatively recently D.Cameron and D.Kulyk in the work "Language and Sexuality" (2003) [see: 40]. This area allows you to identify the complexity of relationships in the triad of "gender - sexuality - Language", opening completely new prospects for both the study and understanding of gender and the relationship of gender and sexuality rights and the display of the communication in the language.

British borrowing "queer" (means "strange," "bizarre," "suspicious") was first used by the famous American philosopher and culturologist Teresa de Lauretisom to indicate de-centered, marginal subjectivity. Today it unites atypical manifestations of sexual identity - the phenomenon of homo-, bi-, transsexualism and neoseksualnosti - autoerotyku, various practices change physicality, sexual relations between generations (I.Sedzhvik), and determines different ways to study these manifestations - theoretical research paradigm (for example, the theory of "multiple" Gender (multiple genders' theory) M.Hard [42, r.348], transgender theory (transgender theory) A.Pershay [23 s.1-9]).

Today, according to the Belarusian researcher A.Pershay, "there is a certain view of the transsexual, gender variance, intersex, transvestism, genderqueer more. In the former Soviet Union, this topic has not been developed either socially or academically, as well as the practice of these invisible discourse, and the need for understanding of gender variance in our culture be marginal "[23, p.1]. Thus, before modern scholars in linguistics there is a problem - how to write about gender variance and sexuality in general, when there is no scientific discourse on terminology and categorical apparatus. A current terminology already priori discriminates against all that is not common dichotomy "cholvichnist / femininity" [23, p.1].

Quite interesting and not studied area is currently transsexuals verbal behavior. According to some observations, representatives of sexual lesser behave like men and using masculinismies when to solve important financial and business issues (eg, the operations at

the bank etc.) instead turn to "female" characteristics of speech if needed to charm, seduce companion (D .Kulyk, O.Horoshko).

The identity of belonging to a «queer», - queer subject (M.Varykasha [see .: 3]) - thanks to his eccentric behavior calls into question the social normativity, because that is displaced in a closed space where forced to play the traditional gender role , which does not really fit. This G.Batler wrote in his work "Gender concern: Feminism and the subversion of identity" (1990) [39, r.137].

A number of outstanding issues in the dichotomy "language - gender" actualize gender studies in modern linguistics. The Ukrainian linguists gender perspective and interpretation of the term "gender" explore A.Arhanhelska, N.Bondarenko, N.Ostapenko, O.Poda, Ya.Puzyrenko, S.Semenyuk, N.Sydorenko, M.Skoryk, V.Slinchuk, LA Stavisky, L.Taran, O.Taranenko and others. V.Slinchuk particular explores gender issues in journalism, the nature and character of gender concepts and communicative nature of their content is studying at the mass media material [see: 29].

A.Arhanhelska explores the linguistic expression of masculinity and femininity [1, s.83-92]. O.Poda examines gender markers journalistic materials, implementing the scientific apparatus linguistic terms "masculinative" and "feminative" [see: 24]. Expressions of gender issues in the press L.Taran analyzed [33, s.157] N.Sydorenko and N.Ostapenko [see: 27] M.Skoryk [28 s.134-153]. O.Taranenko analyzes androcentrism expression in speech [34, c. 3-25].

L.Stavytska focused on the need to consider means of lexical-semantic representation of sex, in particular, as manifested in language people depending on its sex that assessment and semantic criteria relevant to the articles in the nominative plane system, syntax, and other kinds of categories. And also very important, according to the researcher, is the analysis of genderological sight vocabulary of the Ukrainian language, its nominative systems, regulatory and profanity, which provides for recourse to lexicographical works, socially and culturally significant sources as the basis of the historical memory of the nation.

Regarding the definition of gender language picture actually can agree with L.Stavytskoyi that is essential manifestation of knowledge of the world through the prism of masculine and feminine visions that integrate universal and national specific features, especially the nominative and communicative of men and women and the impact of gender on language practice and language behavior [32, s.29-34].

The Russian linguistics nature and function of gender and feminism masculinizmies study K.Melihova [see: 19], M.Burakova [2, s.18-21], I.Halyeyeva [37, pp 9-18] and others. Along with O.Horoshko, the cause of gender asymmetry in language studies V.Hryshkova [7, p. 23-31]. Gender analysis methodologies devoted work A.Denysova, H.Hryshyna [9, s.12-17] I.Kalabihina [12, s.23-31] and others.

In general, in modern linguistics, according to D. Dobrovolsky and A.Kyrylina, the rise of feminist ideology [11, p.20]. Scientists say that in a number of studies, which is dominated by ideology, are subjective, biased conclusions abuse linguistic procedures. Often ignoring these requirements leads to methodological errors that give rise to doubt in scientific research. While on the other hand, there is a number of interesting and fundamental research within gender linguistics, trying to bring science to methodological quality level (A.Kyrylina, O.Horoshko, O.Kamenska et al.). In these works raises the question of the application of the gender approach in the study of interlingual communication. Thus, the labor I.Halyeyeva [36, p. 7-11] the problems of developing general approaches to the study of gender in linguistics, defined scientific objectives of the study gender aspects of language and communication and the prospects for further scientific research.

All linguistic structures can be skipped through a "gender lens" (O.Horoshko). The researcher stresses the "paradoxes of the gender factor", which is what almost all linguistic

disciplines a place to study it - or semantics, or sociopsycholinguistics or discourse theory and communications [see: 6].

In addition, researchers in linguistics gender issues are increasingly pointing to the existence of such characteristic features as antropocentrism. These are the research and development N.Arutyunovoyi, O.Horoshko, M.Yatsymirska, I.Halyeyeva, A.Zalevska, L.Synelnykova, Yu.Apresyan O.Holod, I.Levontina, O.Kamenskaya and others. In particular, M.Yatsymirska called antropocentrism of modern linguistics "person-oriented" approach to the study of linguistic phenomena that brings this knowledge with many other disciplines, where man is regarded as a "profound center" research program. This scientific direction is very consistent with the journalistic activities of journalism in general, because it is a person is the focus of information society and its development prospects. Scientists argue that it thoroughly antropocentric, being simultaneously a means, and the result of the transfer of civilized guidelines.

Consider that among the entire spectrum of gender research in linguistics can identify several main areas: research the specific mapping of gender in language; study of the characteristics of male and female speech; analysis of the gender identity of both sexes and specificity of its representation in language. The gender dimension is very important guideline for improving knowledge of the language as a means of constructing social reality and strengthening the theoretical and methodological basis of linguistic genderologia.

References in transliteration

1. Arhangel's'ka A. M. Cholovik u slov'jans'kih movah : [monografija] / A. M. Arhangel's'ka. – Rivne : RIS KSU, 2007. – 448 s.
2. Burakova M. Maskulinnost' i feminnost': konstruirovaniye "nastojashhih" muzhchin i zhenshhin / M. Burakova // Inoj vzgljad : mezhdunarodnyj al'manah gendernyh issledovanij. – Minsk, 2000. – Mart. – S. 18–21.
3. Varikasha M. Gendernij diskurs: semiotichni aspekti / M. Varikasha // Slovo i chas. – K., 2008. – # 7. – S. 83–89.
4. Goroshko E. Kvir-lingvistika: nuzhna li ona otechestvennoj lingvisticheskoj genderologii? / E. Goroshko // Kul'tura narodov Prichernomor'ja, Mezhvuzovskij centr Kryma. – 2004. – # 46. – T. 1.
5. Goroshko E. I. Gendernye issledovanija v jazykoznanii (k probleme stanovlenija metoda [Elektronnyj resurs] / E. I. Goroshko. – Rezhim dostupa : <http://www.genderstudies.info/lingvo/lingvo1.php>.
6. Goroshko E. I. Osobennosti muzhskogo i zhenskogo verbal'nogo povedenija: (Psiholingvist. analiz) : avtoref. diss. na soiskanie nauchnoj stepeni kand. filol. nauk / E. I. Goroshko. – M., 1996. – 27 c.
7. Grishkova V. I. Prichiny vznikenija gendernoj differenciacii v jazyke / V. I. Grishkova // Chelovek. Jazyk. Kul'tura : [mezhvuzovskij sbornik statej]. – Kursk : Izd-vo Kursk. gos. un-ta, 2005. – Vyp. 5. – S. 23–31.
8. Gumbol'dt V. fon. Izbrannye trudy po jazykoznaniju / V. fon Gumbol'dt ; [per. s nem. pod red. G. V. Ramishvili]. – M., 1984. – 397 s.
9. Denisova A. Voprosy gendernoj terminologii i gendernaja gramotnost' / A. Denisova, G. Grishina // "VY i MY". Dialog rossijskih i amerikanskih zhenshhin. The Women's Dialogue : [al'manah]. – 2001. – # 15 (31). – S. 12–17.
10. Dejaki aspekti gendernoï identifikacii ta socializacii osobistosti / [Ju. M. Galustjan, V. P. Novic'ka] // Ukraïns'kij socium. – 2004. – # 1 (3). – C. 7–13.
11. Dobrovol'skij D. O. Feministskaja ideologija v gendernyh issledovanijah i kriterii nauchnosti / D. O. Dobrovol'skij, A. V. Kirilina // Gender kak intriga poznaniya : [sb. statej /

- Moskovskij gosudarstvennyj lingvisticheskiy universitet ; Laboratorija gendernyh issledovanij]. – M. : Rudomino, 2000. – S. 19–35.
12. Kalabihina I. Metodologija gendernogo analiza / I. Kalabihina // Feminizm i gendernye issledovanija : [hrestomatija / pod obslh. red. V. I. Uspenskoj]. – Tver', 1999. – S. 23–31.
  13. Kamenskaja O. L. Gendergetika – nauka budushhego / O. L. Kamenskaja // Gender kak intriga poznaniya. – M. : Rudomino, 2002.
  14. Kirilina A. Lingvisticheskie gendernye issledovanija [Elektronnyj resurs] / A. Kirilina, M. Tomskaja. – Rezhim dostupa : <http://www.strana-oz.ru/print.php?type=article&id=1038&numid=23>.
  15. Kirilina A. V. Gendernye aspekty massovoj kommunikacii / A. V. Kirilina // Gender kak intriga poznaniya : [sb. st.]. – M., 2000. – S. 47–80.
  16. Kirilina A. V. Kategorija gender v jazykoznanii / A. V. Kirilina // Zhenshhina v rossijskom obshhestve. – 1997 – # 2. – S. 15–20.
  17. Kirilina A. V. Sovremennoe sostojanie gendernyh issledovanij v rossijskoj lingvistike / A. V. Kirilina // Beitrage des Gender-Blocks zum XIII. Internationalen Slavistenkongress in Ljubljana 15–21 August 2003. – Munchen : Verlag Otto Sagner. – R. 113–134.
  18. Krongauz M. A. Sexus, ili Problema pola v rusском jazyke / M. A. Krongauz // Rusistika. Slavistika. Indoeuropeistika. – M., 1996. – S. 510–525.
  19. Melihova E. V. Problemy leksikografirovanija konstrukta “gender”: na materiale russkogo jazyka : diss. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Melihova Ekaterina Viktorovna. – Rostov-na-Donu, 2008. – 157 s.
  20. Mironova N. Tender u lingvistici. Cholovicha i zhinocha mova / N. Mironova // Aktual'ni problemi slov'jans'koï filologii : [mizhvuz. zb. nauk. st. / redkol.: V. O. Sobol' ta in.]. – K. : Znan'ja Ukraïni, 2004. – Vip. 9 : Lingvistika i literaturoznavstvo. – 2004. – 521 s.
  21. Ostin Dzh. Kak sovershat' dejstvija pri pomoshhi slov? / Dzh.Ostin // Izbrannoe / Perevod s angl. Makeevoj L. B., Rudneva V. P. – M.: Ideja-Press, 1999. – S.13-138.
  22. Ostin Dzh. Slovo kak dejstvie / Dzh.Ostin // Novoe v zarubezhnoj lingvistike. Vyp. 17: Teorija rechevyh aktov. Sbornik / Obslh. red. B.Ju.Gorodeckogo. — M.: Progress, 1986. – S. 22–129.
  23. Pershaj A. Prostranstvo transgenera: jazyk, kul'tura i gegemonija pola / A. Pershaj // Takaya: Takie teksty. – 2004. – # 3. – S. 1–9.
  24. Poda O. Ju. Feminitivi ta maskulinitivi jak genderni markeri zhurnal'nih zagolovkiv u konteksti gendernoï politiki zahidnoukraïns'kih chasopisiv dlja zhinok [Elektronnij resurs] / O. Ju. Poda. – Rezhim dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/gn/2008_3/files/GN_03_08_Poda.pdf.
  25. Rygina L. S. Proizvodstvo gendernogo diskursa v pole regional'noj zhurnalistiki : disc. ... kand. sociol. nauk : 22.00.06 / Rygina Lika Sergeevna. – Saratov, 2006. – 168 s.
  26. Sepir Je. Izbrannye trudy po jazykoznaniju i kul'turologii / Je. Sepir. – M., 1993. – 174 s.
  27. Sidorenko N. Genderni determinanti v informacijnij ploshhini Ukraïni / N. Sidorenko // Filososfs'ko-antropologichni studii'2001 : [specvipusk]. – K. : Stilos, 2001. – S. 197–209.
  28. Skorik M. M. Ukraïns'ki mas-media: rendernij aspekt / M. M. Skorik // Problemi osviti. – K. : Naukovo-metodichnij centr vishhoï osviti, 2003. – Vip. 36. – S. 134–153.
  29. Slinchuk V. Movnostilistichni zasobi tvorennja gendernih obraziv molodi (za materialami drukovanih mas-media) : avtoref. dic. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk : 10.01.08 / V. V. Slinchuk. – K., 2006. – 20 s.
  30. Slovar' gendernyh terminov / [pod red. A. A. Denisovoj / Regional'naja obshhestvennaja organizacija “Vostok-Zapad: Zhenskie Innovacionnye Proekty”]. – M. : Informacija XXI vek, 2002. – 256 s.

31. Spirjushkina E. V. Projavlenie gendernogo faktora v nemeckom jazyke: Na materiale publicistiki : diss. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / E. V. Spirjushkina. – Nizhnij Novgorod, 2006. – 157 c.
32. Stavic'ka L. O. Mova i stat' / L. O. Stavic'ka // Kritika. – 2003. – # 6 – S. 29–34.
33. Taran L. Genderni problemi i zasobi masovoï informacii / L. Taran // Gender i kul'tura : [zb. st. / uporjad. V. Ageeva, S. Oksamitna]. – K. : Fakt, 2001. – S. 151–160.
34. Taranenko O. Princip androcentrizmu v sistemi movnih koordinat i suchasnij gendernij ruh / O. O. Taranenko // Movoznavstvo. – 2005. – # 1. – С. 3–25.
35. Ujest K. Sozdanie gendera (doing gender) / K. Ujest, D. Zimmerman // Gendernye tetradi. – SPb., 1997. – Vyp. 1. — S. 94–124.
36. Haleeva I. I. Gender v teorii i praktike obuchenija mezh"jazykovej kommunikacii / I. I. Haleeva // Gender: jazyk, kul'tura, kommunikacija : [doklady Pervoj Mezhdunarodnoj konferencii]. – M., 2001. – S. 7–11.
37. Haleeva I. I. Gender kak intriga poznaniya / I. I. Haleeva // Gender kak intriga poznaniya : [sbornik statej]. – M., 2000. – S. 9–18.
38. Shaburova O. V. Gender / O. Shaburova // Sovremennyj filosofskij slovar' / [pod obshhej red. d. f. n., prof. V. E. Kemerova]. – London ; Frankfurt-na-Majne ; Parizh ; Ljuksemburg ; Moskva ; Minsk : Panprint, 1998. – S. 177–180.
39. Butler J. Gender trouble : Feminism and the Subversion of Identity / Judith Butler. – New York : Routledge, 1990. – 172 p.
40. Cameron D. Language and Sexuality / D. Cameron, D. Kulick. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003.
41. Goffman E. The Arrangement Between Sexes // Theory and Society. – 1977.– #4. – R. 301-331.
42. Hird M. J. Gender's nature: intersexuality, transsexualism and the "sex"/"gender" binary / M. J. Hird // Feminist theory. – 2000. – # 1 (3). – P. 347–364.
43. Jespersen O. Language, its nature, development and origin / O. Jespersen. – London, 1922.
44. Lakoff R. Language and women's Place / R. Lakoff // Language in Society. – 1973. – # 2. – P. 45–79.
45. Rubin G. The Traffic in Women : [notes on the 'Political Economy' of Sex, in Rayna Reiter, ed., Toward an Anthropology of Women] / G. Rubin. – New York : Monthly Review, 1975.
46. Tannen D. You just don't understand. Women and men in conversation / D. Tannen. – N.-Y., 1990.

Гендерна асиметрія, яку спостерігаємо в українському суспільстві, незважаючи на численні спроби її подолати, та відсутність системності у конструюванні гендерного наукового тезаурусу в галузі лінгвістики, актуалізує лінгвістичні гендерні дослідження – відносно нову ланку у сфері гуманітарного знання. Мета таких досліджень, на думку науковців, – аналіз, систематизація, узагальнення та вивчення мовленнєвої поведінки обох статей, виділення й опис чоловічої та жіночої мовної схеми, тобто пояснення того,

як проявляється стать у мові, які оцінки властиві у мові чоловіку та жінці і в яких семантичних сферах вони найбільше поширені (А.Кириліна, О.Горошко).

Становлення та інтенсифікацію гендерних досліджень у лінгвістиці в другій половині ХХ ст. дослідники (А.Кириліна, Ю.Мельник, Н.Миронова) пов'язують зі зміною наукової парадигми в гуманітарній сфері під впливом ідей постмодернізму. Відтак, гендерна лінгвістика, як новий напрям у вивченні мови, виникла не лише в результаті активізації феміністичного руху, який проголошував певну політичну заангажованість й бажання реформувати мову за її сексизм, а розвивалася поступово, у контексті актуальних для свого часу наукових парадигм і традицій. Тому саме постмодерністи визнали мовну концепцію реальності, стверджуючи, що навколишній світ може бути сприйнятий лише через мовні форми й реальність не існує поза текстом. Варто наголосити, що попередницею постмодерністської теорії була структуралістська філософська течія, яка мала на меті репрезентувати методологію гуманітарного знання за допомогою виявлення й опису соціальних структур через призму лінгвістичних та психологічних аспектів. Однак розвиток нових теорій особистості, зокрема теорії соціального конструктивізму, вимагав нових методів дослідження та нової термінології, яка більш точно відображала б уявлення про соціокультурний характер категорії «*стать*», що раніше інтерпретувалася лише як біологічно детермінована. Саме цей період й ознаменувалася значним розширенням сфери інтересів мовознавства, мова стала трактуватися не як замкнена система, а як динамічний антропоорієнтований феномен – особливе знаряддя мислення, засіб і процес спілкування, потужний інструмент отримання знань про людину, культуру та суспільство. Це сприяло зростанню міждисциплінарного компонента в лінгвістичних дослідженнях, у рамках якого сформувався й динамічно розвивається гендерний дискурс, що став концептуальною частиною сучасного глобального культурного дискурсу.

Однак термін «*гендер*» у тому значенні, в якому він нині вживається у науковому дискурсі, був застосований вперше не в лінгвістиці, а у сфері соціальних наук – праці Е.Оуклей (поч. 70-х років ХХ ст.), «гендерний дисплей» І.Гофмана (середина 70-х років ХХ ст.) [див.: 41], в есе «Обмін жінками або політекономія статі» Г.Рубін (1975) [див.: 45]. Тому до сьогодні в лінгвістичній науці досить важко простежити послідовне застосування терміна «*гендер*». Запозичено його з лексики англійської мови («*gender*»), де означав лише граматичну категорію роду, а в системі соціальних наук почав застосовуватися на позначення однієї з характеристик соціального порядку, що визначає сукупність соціальних і культурних норм, які

суспільство диктує людям залежно від їхньої статі [25, с.156]. У сучасному розумінні гендер – це не індивідуальна якість, а встановлений суспільством порядок, світобачення, процес, частиною якого є кожна окрема людина. Гендер репрезентує одночасно і процес, і результат «вбудовування» індивіда в соціально-культурну обумовлену модель маскулінного чи фемінного, прийняту в даному суспільстві на певному історичному етапі. Тому основними категоріями, використовуваними для гендерного аналізу політичних, соціальних та історичних контекстів, є категорії «чоловік» і «жінка», які являють собою дихотомію, для демонстрації якої в патріархальній культурі існує чіткій набір опозицій: *чоловіки сильні, жінки слабкі; чоловіки агресивні, жінки спокійні, сором'язливі; чоловіки раціональні, жінки ірраціональні; чоловіки незворушні, жінки емоційні; чоловіки прагнуть до конкуренції, влади, статусу й визнання, а жінки - до співпраці, розуміння* і т.д. Уважаємо, що дані опозиції спотворено описують реальність, однак, у певній мірі, відображають квінтесенцію стереотипних образів чоловіка й жінки в побутовій свідомості. Опозиційний характер цих категорій фіксується в мові стійким виразом «протилежна стать» (the opposite sex), а їх полярність усвідомлюється як факт, стійкий стереотип, що не конструюється свідомістю, а моделює, транслює та пропагує сексизм. Пояснення цьому, на наш погляд, варто шукати в традиційній теорії категоризації, яка упродовж двох тисячоліть служила людству ключем до осмислення світу.

Однак, згодом, розвивається перформативна концепція гендеру, пов'язана з переорієнтацією суспільних наук зі структури на діяльність, адже *perform* у перекладі з англійської означає виконувати, робити, здійснювати. Поняття перформативу (*performative*) було запозичено з філософської концепції мови Дж.Остіна [див.:21, с.13-138]. Сутність перформативу базується на протиставленні двох типів висловлювань: констативів (виконують лише функцію описування) та перформативів, вимовляння яких «є здійсненням дії» [22, с.27]. В основі такого підходу – розуміння того, що категорії не задані природою речі й не дані нам згори, а формуються у процесі осмислення людиною світу, себе, своєї ідентичності та своєї ролі в цьому світі. Однак з появою нового досвіду відбувається модифікація існуючих і створення нових категорій. Важливою ознакою перформативів є відсутність істинного, правильного значення, натомість спростовується не лише їхня істинність, а й хибність. На сучасному етапі поняття перформативу використовується на позначення і гендерної, і расової й етнічної ідентичності.

До появи терміна у новому значенні лінгвістична семантика не ігнорувала експлікації в мові поняття «*стать*» у значенні «*sexus*», тому що воно входить до складу значення багатьох лексичних одиниць, таких як «*жінка*», «*чоловік*», «*мати*», «*батько*» та ін. [20, с.357-365] Про це ж пише і М.Кронгауз [18, с. 510-525]. Зазначимо, що в англійській лінгвістиці поняття «*гендер*» сьогодні функціонує як в новому, так і в старому значенні.

Прийнято вважати, що гендер формує механізм переважання маскулінного в суспільстві та підпорядкування, придушення фемінного (О.Шабурова), що безпосередньо позначається на соціальній стратифікації, яка має пряме вираження в дискурсивній (мовленнєвій) поведінці особистості [38, с.177-180]. Ця традиція сягає корінням феміністичної критики мови (напрямо виник наприкінці 60-х років минулого століття, головним чином в США та Німеччині), представники якої вивчали гендерну специфіку мови з метою виявлення гендерних асиметрій в її системі, а також досліджували особливості комунікації в одностатевих та змішаних групах [див.: 31].

Відповідно до нового напрямку лінгвістичних досліджень мову було піддано критиці за її андроцентричність, тобто орієнтованість не на людину взагалі, а на чоловіка. Неоднаковий рівень андроцентризму в тій чи іншій мові А.Кириліна пов'язує з різним часом виникнення та розвитку гендерних досліджень на базі цієї мови [17, с.137]. Так, перші системні дослідження чоловічих та жіночих особливостей мовлення та мови було зроблено саме на базі германської та романської мовних груп. Загалом розвиток лінгвістичних гендерних досліджень пов'язаний з іменами Р.Лакофф (1990), К.Уеста (1997) та Д.Зіммерманна (1997), І.Гофмана (2001), М.Мід (2004) та ін.

Проте задовго до появи ґрунтовних гендерних досліджень в лінгвістиці було зроблено окремі спроби визначення стереотипних рис характеру та мовної поведінки чоловіків і жінок. Тут зокрема слід назвати дослідження американського лінгвіста Е.Сепіра («Аномальні мовні прийоми в нутка» (1915), «Чоловічий та жіночий варіанти у мові яна» (1929)), датського дослідника О.Єсперсена та німецького вченого Ф.Маутнера. Так, у статті «Чоловічий та жіночий варіанти у мові яна» (1929) [26, с.461] Е.Сепіром було описано різноманітність фонетичних і граматичних відмінностей мови жінки від мови чоловіка і зроблено висновок, що жіноча мова є редукованим варіантом чоловічої мови.

О.Єсперсен, назвавши один з розділів книги «Мова, її природа, походження і розвиток» (1922) «Жінка», присвятив його аналізу особливостей чоловічої та жіночої мови в системах різних мов світу, у тому числі і в низці європейських. Дослідник

описав фонетичні, лексичні, синтаксичні особливості мови осіб різної статі. Так, особливостями жіночої мови О.Єсперсен називає більш вишукану вимову у фонетиці, в синтаксисі – незакінчені конструкції і паратаксис, на відміну від схильності чоловіків використовувати у мові гіпотаксис. Багато відмінностей простежує автор у способах використання лексики [див.: 43].

Серед найбільш ранніх спроб гендерних досліджень у сфері лінгвістики слід назвати трактати і статті Ш.Стоупс (1908), Е. Парсонз (1913), М. Біед (1946), а також Л.Акерман (1962). Досить відомою науковою розробкою в цій галузі є книга Р.Лакофф «Мова і місце жінки» (1975) [44, р.45-79], що вважається основоположною в системі подальших гендерних лінгвістичних досліджень. На думку Р. Лакофф, особливістю лексики, що використовується жінками, є вживання запитальних речень, декларативних тверджень, ускладнених прохань, прикметників, що виражають захоплення (наприклад, *adorable, lovely, divine*). Крім того, авторка зазначає, що мова жінок характеризується більшою ввічливістю, ніж мова чоловіків, адже жінки в більшій мірі долучені до виховання своїх дітей, що й зумовлює надмірну коректність, милозвучність та зразковість. Використовуючи в якості основних методів – спостереження й лінгвістичну інтуїцію, Р. Лакофф виокремила декілька відмінних ознак жіночої мови, які, згодом, стали предметом емпіричного аналізу в численних соціолінгвістичних дослідженнях, деякі вчені підтверджували, а деякі спростовували висновки дослідниці.

Наприкінці 70-х – на початку 80-х років минулого століття з'являється низка праць, присвячених гендерній проблематиці – «Linguistik und Frauensprache» («Лінгвістика і жіноча мова», 1978) З.Трьомель-Пльотц, «Das Deutsche als Mannersprache» («Німецька як мова чоловіків», 1984) Луїзи Пуш та ін.

На особливу увагу заслуговують спроби гендерних досліджень В. фон Гумбольдта, зроблені ще наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст. Так, чоловіче дослідник визначав як силу, що виробляє, а жіноче – як силу, що сприймає [8, с.152]. З часів В.фон Гумбольдта гендерні дослідження набули іншого спрямування, і нині можна сказати, що вчений дотримувався позицій біодетермінізму в дослідженні гендерних відносин у соціумі. Нині біодетермінізм у цій сфері не актуальний, хоча не заперечується залежність різниці між чоловіками та жінками від фізіологічного, генного та біологічного розвитку.

Помітні зрушення в галузі гендерних лінгвістичних досліджень відбулися на початку 90-х років минулого століття після виходу у світ праці Д.Таннен «Ти мене просто не розумієш. Жінки та чоловіки в діалозі» [див.: 46], у якій авторка аналізує

причини нерозуміння учасників діалогу один одного через різні моделі мовної поведінки, сформовані під впливом вимог, висунутих суспільством до чоловіків та жінок. Для більшості жінок, на думку дослідниці, спілкування – це ефективний засіб встановлення дружніх відносин, поєднання спільних інтересів, репрезентація солідарності, а для більшості чоловіків, спілкування – це конкуренція, арена створення і підтримки ієрархії (статусу) шляхом демонстрації свого інтелекту, упевненості, мужності, рішучості, сили і т.д. Саме чоловіки не терпимі до критики, вони частіше вдаються до іронії, сарказму, апелюють до авторитетів, використовують менше мовних засобів, що виражають невпевненість, тому справляють враження більш компетентних і впевнених у собі та своїй правоті фахівців, що, безумовно, не завжди відповідає істині, однак, у статусі «експертів» та «лідерів думок» найбільш часто виступають – чоловіки. Саме тому, проблеми в спілкуванні між чоловіками й жінками пов'язані не з домінуванням однієї статі над іншою, а з різним розумінням ситуації, різними очікуваннями, комунікативними цілями й стилями спілкування. Праця Д.Таннен дала поштовх для розвитку концепції гендерлектів, тобто існування сталої сукупності ознак чоловічої та жіночої мови [30, с.10]. Зазначена концепція не одержала широкої підтримки в науковому лінгвістичному дискурсі, але дотепер викликає наукові зацікавлення сучасних лінгвістів (О.Горошко, М.Магамедова, О.Перехвальська та ін).

Наприкінці 80-х – на початку 90-х років минулого століття гендерні дослідження активно розвиваються в російській лінгвістиці (Н.Арутюнова, О.Горошко, М.Яцимирська, І.Халєєва, А.Залєвська, Л.Синельникова, Ю.Апресян, О.Холод, І.Левонтіна, О.Каменська, Г.Абреїмова, А.Кириліна, І.Ольшанський та ін.), а згодом – у вітчизняній (В.Слінчук, А.Архангельська, О.Бондаренко, Я.Пузиренко, Л.Ставицька, С.Семенюк, О.Тараненко та ін.) лінгвістиці.

Новий напрям наукових пошуків на базі слов'янських мов А.Кириліною означено як лінгвістичну гендерологію або гендерну лінгвістику з ототожненням цих двох термінів [15, с. 47–80]. Проте О.Каменською було запропоновано розділяти зазначені терміни залежно від методу дослідження, хоча, як стверджує сама дослідниця, це не завжди вдається. Так, гендерна лінгвістика, на думку О.Каменської, досліджує мову та мовленнєву поведінку за допомогою гендерних методів, а об'єктом лінгвістичної гендерології є вивчення категорії гендеру за допомогою лінгвістичного інструментарію [13, с.15].

На думку А.Кириліної та О.Горошко, такий розподіл недоцільний, оскільки гендерна лінгвістика все-таки є міждисциплінарною наукою і послуговується як

загальнолінгвістичними, так і специфічними методами дослідження. О.Горошко з цього приводу зазначає: «Разом з формуванням цього напрямку в лінгвістиці, відбувається і вироблення його методологічних основ, коли використовується як суто лінгвістичний інструментарій, так і методи, що вживаються для вивчення категорії гендеру в інших соціальних науках (психології, соціології, філософії). І поступово з розвитком напрямку паралельно відбувається як розвиток його власної, вже сталої методології, так і з'являються нові методи, оскільки, по суті, відбувається становлення ще однієї дослідницької парадигми» [див.: 5].

Загалом дослідники виділяють дві групи проблем в сучасних гендерних лінгвістичних дослідженнях (А.Кириліна, О.Горошко, М.Магамедова та ін.):

1) мова і відображення в ній статі. Мета такого підходу полягає в описі та поясненні того, як маніфестується у мові наявність людей різної статі (досліджуються в першу чергу номінативна система, лексика, синтаксис, категорія роду і т. п.), які оцінки приписуються чоловікам і жінкам і в яких семантичних сферах вони більш помітно виражені;

2) мовна і в цілому комунікативна поведінка чоловіків і жінок, де виділяються типові стратегії і тактики, гендерно специфічний вибір одиниць лексикону, способи досягнення успіху в комунікації, переваги у виборі лексики, синтаксичних конструкцій і т. д. – тобто специфіка чоловічого та жіночого мовлення.

На нашу думку, доцільно виокремити ще один аспект гендерних досліджень в галузі лінгвістики – відображення в мові особливостей гендерної ідентичності представників обох статей, тобто як саме особистість сприймає себе та визначає свою роль в соціумі, а не лише яким чином суспільство сприймає її. Загалом гендерна ідентифікація – це усвідомлення індивідом своєї статевої належності, переживання ним своєї маскулінності/фемінності та готовність виконувати визначену статеву роль. Як зазначають Ю.Галустян та В.Новицька, «ідентифікувати (усвідомити) себе чоловіком або жінкою – означає прийняти ті психологічні якості й моделі поведінки, які суспільство приписує людям залежно від їх біологічної статі» [10, с.7]. Гендерна ідентичність передбачає існування певних оцінних компонентів щодо відповідності виконуваної індивідом ролі очікуванням суспільства.

Конструювання індивідом своєї гендерної ідентичності (doing gender), за К.Уестом і Д.Зиммерманном, – перманентний процес, що пронизує всі дії індивідів – соціальну та мовленнєву поведінку тощо. Хоча щодо розрізнення гендерних особливостей чоловічої та жіночої мови, дослідники зазначають, що бувають ситуації і

контексти, коли стать не відіграє ключової ролі, тому слід надавати статі в цьому випадку не більше значення, ніж таким категоріям, як вік, освіта тощо [35, с.94-124].

Усі лінгвістичні дослідження гендеру у мові взаємозумовлені та взаємодоповнюючі, проте можна виокремити декілька основних напрямків дослідження лінгвістичної гендерології:

- соціолінгвістичні;
- психолінгвістичні;
- лінгвокультурологічні;
- комунікативно-дискурсивні [див.: 14].

Крім того, А.Кириліна виділяє феміністську лінгвістику, дослідження маскулінності (наймолодший напрям, який виник в кінці ХХ ст.) [16, с. 15–20] та кроскультурні дослідження.

Класифікація напрямів гендерних досліджень в галузі лінгвістики є дещо умовною, адже всі ці напрями мають багато спільного, оскільки для всіх груп властива схожа проблематика та об'єкт дослідження, а саме – взаємини мови та статі. Основна мета таких наукових розвідок – опис та пояснення проявів чоловічої та жіночої статі в мові, експлікація оцінок, що приписуються у мові чоловікам та жінкам, та семантичних сфер, в яких вони найбільш поширені.

Залежно від об'єкта дослідження, сьогодні формуються нові напрями вивчення проявів гендеру в мові. Так, поряд з розмежуванням понять «гендерна лінгвістика» та «лінгвістична гендерологія», О.Каменська пропонує виокремити новий напрям досліджень – гендергетику. Як вважає дослідниця, «гендергетика інтегрує окремі науки про людину, що вивчають гендер, і виявляє їхні спільні закономірності. У її рамках конструюється апарат гендерних досліджень» [13, с. 186].

Враховуючи цю концепцію, автор нового напрямку пропонує розділити мовну особистість за гендерним параметром, диференціюючи її на мовну особистість чоловіка та на мовну особистість жінки, порівняти рівні мовної особистості чоловіка та мовної особистості жінки – носіїв однієї мови; зробити контрастивний аналіз усіх рівнів мовної особистості жінки та мовної особистості чоловіка – носіїв різних мов [13, с.187].

О.Горошко зазначає про доцільність актуалізації та глибшого дослідження квірлінгвістичного напрямку в гендерній лінгвістиці [див.: 4], запропонованого порівняно нещодавно Д. Камерон та Д.Куликом у праці «Мова та сексуальність» (2003) [див.: 40]. Цей напрямок дозволяє виявити всю складність відносин в триаді «гендер – сексуальність – мова», відкриваючи абсолютно нові перспективи як для вивчення та

розуміння гендеру, так і взаємозв'язку гендеру і сексуальності людини та відображення цього зв'язку у мові.

Англійське запозичення «*queer*» (у перекладі означає «дивний», «ексцентричний», «нідозрілий») вперше було застосоване відомим американським філософом і культурологом Терезою де Лауретісом на позначення децентрованої, маргінальної суб'єктивності. Сьогодні воно об'єднує прояви нетипової сексуальної ідентичності – явища гомо-, бі-, транссексуалізму та неосексуальності – аутоеротику, різноманітні практики зміни тілесності, сексуальні стосунки між поколіннями (І.Седжвік), а також зумовлює різні способи дослідження цих проявів – теоретичні дослідницькі парадигми (наприклад, теорія «множинних» гендерів (*multiple genders' theory*) М.Харда [42, р.348], трансгендерна теорія (*transgender theory*) А.Першая [23, с.1-9]).

Сьогодні, на думку білоруського дослідника А.Першая, «не існує певного погляду на транссексуальність, трансгендерність, міжстатевість, трансвестизм, *genderqueer* тощо. На пострадянському просторі ця тема не розроблена ні соціально, ні академічно, так само як і практики ці невидимі в дискурсі, а сама потреба в осмисленні питань трансгендерності в нашій культурі маргінальна» [23, с.1]. Таким чином, перед сучасними дослідниками в галузі лінгвістики постає проблема – як писати про трансгендерність і сексуальність взагалі, коли в науковому дискурсі відсутня відповідна термінологія і категорійний апарат. А існуючий термінологічний апарат вже апіорі дискримінує все, що не відповідає стандартній дихотомії «чоловічність/жіночність» [23, с.1].

Досить цікавою і не вивченою на сьогодні сферою є мовна поведінка трансексуалів. За окремими спостереженнями, представники сексуальних менших поводять себе, як чоловіки, і послуговуються маскулінізмами, коли слід вирішити важливі фінансові, бізнесові питання (наприклад, операції в банку тощо), натомість звертаються до «жіночих» особливостей мовлення при потребі зачарувати, спокусити співрозмовника (Д.Кулик, О.Горошко).

Особистість, яка належить до «*queer*», – квір-суб'єкт (М.Варикаша [див.: 3]) – завдяки своїй ексцентричній поведінці ставить під сумнів соціальну нормативність, через що витісняється у замкнений простір, де змушена грати традиційну гендерну роль, якій насправді не відповідає. Про це писала Дж.Батлер у праці «Гендерна стурбованість: Фемінізм і підрив ідентичності» (1990) [39, р.137].

Низка невирішених питань у дихотомії «мова – гендер» актуалізують гендерні дослідження в сучасній лінгвістиці. Серед українських лінгвістів гендерну проблематику і трактування поняття «гендер» досліджують А.Архангельська, О.Бондаренко, Н.Остапенко, О.Пода, Я.Пузиренко, С.Семенюк, Н.Сидоренко, М.Скорик, В.Слінчук, Л.Ставицька, Л.Таран, О.Тараненко та ін. В.Слінчук, зокрема, досліджує гендерну проблематику у сфері журналістики, природу й характер гендерних понять, їх суть та комунікативний зміст вивчає на базі мас-медійного матеріалу [див.: 29].

А.Архангельська досліджує мовне вираження маскулінності та фемінності [1, с.83-92]. О.Пода вивчає гендерні маркери журналістських матеріалів, запроваджуючи в науковий лінгвістичний апарат терміни «маскулінатив» та «фемінатив» [див.: 24]. Вияв гендерної проблематики на сторінках преси аналізують Л.Таран [33, с.157], Н.Сидоренко та Н.Остапенко [див.: 27], М.Скорик [28, с.134-153]. О.Тараненко аналізує вияв андроцентризму в мові [34, с. 3-25].

Л.Ставицька зосередила увагу на необхідності розгляду лексико-семантичних засобів репрезентації статі, зокрема того, як у мові маніфестується людина залежно від її статі, які оцінки і семантичні критерії релевантні для статей у площині номінативної системи, синтаксису, категорії роду та ін. А також дуже важливим, на думку дослідниці, є аналіз з гендерологічного погляду лексику української мови, його номінативної системи, нормативної і ненормативної лексики, що передбачає звернення до лексикографічних праць, соціально і культурно значущих джерел як основи історичної пам'яті нації.

Щодо визначення гендерних ознак мовної картини дійсності можна погодитися з думкою Л.Ставицької про те, що це сутнісні прояви пізнання світу крізь призму чоловічого і жіночого бачення, які інтегрують універсальні та національно-специфічні ознаки, особливості номінативної та комунікативної діяльності чоловіків і жінок, а також вплив статі на мовну практику та мовну поведінку [32, с.29–34].

У російській лінгвістиці природу гендеру та функції маскулінізмів і фемінізмів вивчають К.Меліхова [див.: 19], М.Буракова [2, с.18-21], І.Халєєва [37, с 9-18] та ін. Поряд з О.Горошко, причини виникнення гендерної асиметрії у мові вивчає В.Гришкова [7, с. 23-31]. Методології гендерного аналізу присвячено праці А.Денисової, Г.Гришиної [9, с.12-17], І.Калабіхіної [12, с.23-31] та ін.

Загалом, в сучасній російській лінгвістиці, на думку Д. Добровольського та А.Кириліної, спостерігається зростання феміністичної ідеології [11, с.20]. Учені

зазначають, що в низці досліджень, в котрих домінує ідеологія, виявляються суб'єктивізм, упередженість висновків, порушення лінгвістичних процедур. Часто нехтування цими вимогами призводить до методологічних помилок, що дають привід засумніватися у науковості досліджень. Хоча з іншого боку, з'являється низка ґрунтовних та цікавих досліджень в рамках гендерної лінгвістики, що намагаються вивести науку на якісний методологічний рівень (А.Кириліна, О.Горошко, О.Каменська та ін.). У таких роботах ставиться питання про застосування гендерного підходу в дослідженні міжмовної комунікації. Так, у праці І.Халєєвої [36, с. 7–11] розглядаються проблеми розробки загальнонаукових підходів до вивчення гендеру в лінгвістиці, сформульовані наукові завдання дослідження гендерних аспектів мови і комунікації і перспективи подальшого наукового пошуку.

Усі мовні структури можуть бути пропущені через «гендерні лінзи» (О.Горошко). Дослідниця наголошує на «парадоксальності гендерного чинника», який полягає в тому, що практично в усіх лінгвістичних дисциплінах знайдеться місце для його вивчення – чи то семантика, чи соціопсихолінгвістика, чи теорія дискурсу та комунікації [див.: 6].

Крім того, дослідники гендерної проблематики в лінгвістиці все частіше вказують на наявність такої характерної ознаки, як антропоцентричність. Про це свідчать наукові розробки Н.Арутюнової, О.Горошко, М.Яцимірської, І.Халєєвої, А.Залевської, Л.Синельникової, Ю.Апресяна, О. Холода, І.Левонтіної, О.Каменської та ін. Зокрема, М.Яцимірська називає антропоцентризм у сучасній лінгвістиці «людино-орієнтованим» підходом до дослідження мовних явищ, який зближує цю науку з багатьма іншими галузями знань, де людина розглядається як «глибинний центр» дослідницької програми. Таке наукове спрямування є надзвичайно співзвучним із журналістською діяльністю, із журналістикознавством у цілому, бо саме людина перебуває в центрі уваги інформації про суспільство, його розвиток і перспективи. Учені доводять, що мова наскрізь антропоцентрична, будучи одномоментно і засобом, і результатом передачі прийнятих у суспільстві настанов.

Уважаємо, що серед усього спектру гендерних досліджень у галузі лінгвістики можна виокремити декілька основних напрямків: дослідження специфіки відображення гендеру в мові; вивчення особливостей чоловічого та жіночого мовлення; аналіз гендерної ідентичності представників обох статей та специфіку її репрезентації у мові. Гендерний параметр є дуже вагомим орієнтиром для поглиблення

знань про мову як засобу конструювання соціальної реальності й зміцнення теоретичної та методологічної бази лінгвістичної гендерології.

Список використаної літератури:

1. Архангельська А. М. Чоловік у слов'янських мовах : [монографія] / А. М. Архангельська. – Рівне : РІС КСУ, 2007. – 448 с.
2. Буракова М. Маскулинность и феминность: конструирование “настоящих” мужчин и женщин / М. Буракова // Иной взгляд : международный альманах гендерных исследований. – Минск, 2000. – Март. – С. 18–21.
3. Варикаша М. Гендерний дискурс: семіотичні аспекти / М. Варикаша // Слово і час. – К., 2008. – № 7. – С. 83–89.
4. Горошко Е. Квир-лингвистика: нужна ли она отечественной лингвистической гендерологии? / Е. Горошко // Культура народов Причерноморья, Межвузовский центр Крыма. – 2004. – № 46. – Т. 1.
5. Горошко Е. И. Гендерные исследования в языкознании (к проблеме становления метода [Электронный ресурс] / Е. И. Горошко. – Режим доступа : <http://www.genderstudies.info/lingvo/lingvo1.php>.
6. Горошко Е. И. Особенности мужского и женского вербального поведения: (Психоллингвист. анализ) : автореф. дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук / Е. И. Горошко. – М., 1996. – 27 с.
7. Гришкова В. И. Причины возникновения гендерной дифференциации в языке / В. И. Гришкова // Человек. Язык. Культура : [межвузовский сборник статей]. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2005. – Вып. 5. – С. 23–31.
8. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; [пер. с нем. под ред. Г. В. Рамишвили]. – М., 1984. – 397 с.
9. Денисова А. Вопросы гендерной терминологии и гендерная грамотность / А. Денисова, Г. Гришина // “ВЫ и МЫ”. Диалог российских и американских женщин. The Women’s Dialogue : [альманах]. – 2001. – № 15 (31). – С. 12–17.
10. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості / [Ю. М. Галустьян, В. П. Новицька] // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 7–13.
11. Добровольский Д. О. Феминистская идеология в гендерных исследованиях и критерии научности / Д. О. Добровольский, А. В. Кирилина // Гендер как интрига познания : [сб. статей / Московский государственный лингвистический университет ; Лаборатория гендерных исследований]. – М. : Рудомино, 2000. – С. 19–35.
12. Калабихина И. Методология гендерного анализа / И. Калабихина // Феминизм и гендерные исследования : [хрестоматия / под общ. ред. В. И. Успенской]. – Тверь, 1999. – С. 23–31.
13. Каменская О. Л. Гендергетика – наука будущего / О. Л. Каменская // Гендер как интрига познания. – М. : Рудомино, 2002.
14. Кирилина А. Лингвистические гендерные исследования [Электронный ресурс] / А. Кирилина, М. Томская. – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/print.php?type=article&id=1038&numid=23>.
15. Кирилина А. В. Гендерные аспекты массовой коммуникации / А. В. Кирилина // Гендер как интрига познания : [сб. ст.]. – М., 2000. – С. 47–80.

16. Кирилина А. В. Категория gender в языкознании / А. В. Кирилина // Женщина в российском обществе. – 1997 – № 2. – С. 15–20.
17. Кирилина А. В. Современное состояние гендерных исследований в российской лингвистике / А. В. Кирилина // Beiträge des Gender-Blocks zum XIII. Internationalen Slavistenkongress in Ljubljana 15–21 August 2003. – München : Verlag Otto Sagner. – P. 113–134.
18. Кронгауз М. А. Sexus, или Проблема пола в русском языке / М. А. Кронгауз // Русистика. Славистика. Индоевропеистика. – М., 1996. – С. 510–525.
19. Мелихова Е. В. Проблемы лексикографирования конструкта “гендер”: на материале русского языка : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Мелихова Екатерина Викторовна. – Ростов-на-Дону, 2008. – 157 с.
20. Миронова Н. Гендер у лінгвістиці. Чоловіча і жіноча мова / Н. Миронова // Актуальні проблеми слов'янської філології : [міжвуз. зб. наук. ст. / редкол.: В. О. Соболев та ін.]. – К. : Знання України, 2004. – Вип. 9 : Лінгвістика і літературознавство. – 2004. – 521 с.
21. Остин Дж. Как совершать действия при помощи слов? / Дж.Остин // Избранное / Перевод с англ. Макеевой Л. Б., Руднева В. П. – М.: Идея-Пресс, 1999. – С.13–138.
22. Остин Дж. Слово как действие / Дж.Остин // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. Сборник / Общ. ред. Б.Ю.Городецкого. — М.: Прогресс, 1986. – С. 22–129.
23. Першай А. Пространство трансгендера: язык, культура и гегемония пола / А. Першай // Такава: Такие тексты. – 2004. – № 3. – С. 1–9.
24. Пода О. Ю. Фемінітиви та маскулінітиви як гендерні маркери журнальних заголовків у контексті гендерної політики західноукраїнських часописів для жінок [Електронний ресурс] / О. Ю. Пода. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/gn/2008_3/files/GN_03_08_Poda.pdf.
25. Рыгина Л. С. Производство гендерного дискурса в поле региональной журналистики : дисс. ... канд. социол. наук : 22.00.06 / Рыгина Лика Сергеевна. – Саратов, 2006. – 168 с.
26. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. – М., 1993. – 174 с.
27. Сидоренко Н. Гендерні детермінанти в інформаційній площині України / Н. Сидоренко // Філософсько-антропологічні студії'2001 : [спецвипуск]. – К. : Стилос, 2001. – С. 197–209.
28. Скорик М. М. Українські мас-медіа: гендерний аспект / М. М. Скорик // Проблеми освіти. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – С. 134–153.
29. Слінчук В. Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді (за матеріалами друкованих мас-медіа) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.08 / В. В. Слінчук. – К., 2006. – 20 с.
30. Словарь гендерных терминов / [под ред. А. А. Денисовой / Региональная общественная организация “Восток-Запад: Женские Инновационные Проекты”]. – М. : Информация XXI век, 2002. – 256 с.
31. Спирюшкина Е. В. Проявление гендерного фактора в немецком языке: На материале публицистики : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е. В. Спирюшкина. – Нижний Новгород, 2006. – 157 с.
32. Ставицька Л. О. Мова і стаття / Л. О. Ставицька // Критика. – 2003. – № 6 – С. 29–34.

33. Таран Л. Гендерні проблеми і засоби масової інформації / Л. Таран // Гендер і культура : [зб. ст. / упоряд. В. Агеєва, С. Оксамитна]. – К. : Факт, 2001. – С. 151–160.
34. Тараненко О. Принцип андроцентризму в системі мовних координат і сучасний гендерний рух / О. О. Тараненко // Мовознавство. – 2005. – № 1. – С. 3–25.
35. Уэст К. Создание гендера (doing gender) / К. Уэст, Д. Зиммерман // Гендерные тетради. – СПб., 1997. – Вып. 1. — С. 94–124.
36. Халеева И. И. Гендер в теории и практике обучения межъязыковой коммуникации / И. И. Халеева // Гендер: язык, культура, коммуникация : [доклады Первой Международной конференции]. – М., 2001. – С. 7–11.
37. Халеева И. И. Гендер как интрига познания / И. И. Халеева // Гендер как интрига познания : [сборник статей]. – М., 2000. – С. 9–18.
38. Шабурова О. В. Гендер / О. Шабурова // Современный философский словарь / [под общей ред. д. ф. н., проф. В. Е. Кемерова]. – Лондон ; Франкфурт-на-Майне ; Париж ; Люксембург ; Москва ; Минск : Панпринт, 1998. – С. 177–180.
39. Butler J. Gender trouble : Feminism and the Subversion of Identity / Judith Butler. – New York : Routledge, 1990. – 172 p.
40. Cameron D. Language and Sexuality / D. Cameron, D. Kulick. – Cambridge : Cambridge University Press, 2003.
41. Goffman E. The Arrangement Between Sexes // Theory and Society. – 1977.– №4. – P. 301-331.
42. Hird M. J. Gender's nature: intersexuality, transsexualism and the "sex"/"gender" binary / M. J. Hird // Feminist theory. – 2000. – # 1 (3). – P. 347–364.
43. Jespersen O. Language, its nature, development and origin / O. Jespersen. – London, 1922.
44. Lakoff R. Language and women's Place / R. Lakoff // Language in Society. – 1973. – № 2. – P. 45–79.
45. Rubin G. The Traffic in Women : [notes on the 'Political Economy' of Sex, in Rayna Reiter, ed., Toward an Anthropology of Women] / G. Rubin. – New York : Monthly Review, 1975.
46. Tannen D. You just don't understand. Women and men in conversation / D. Tannen. – N.-Y., 1990.